

C. van der Leest, Werken aan kleinschaligheid, 2004

NB Boven dit document staat mijn naam maar ik heb dit geschreven in samenspraak met en dan ook met grote inbreng van de kerkenraad van de GKV te Groningen-Oost

De kerkenraad spreekt uit dat het visiedocument gemeenteopbouw met als titel 'Werken aan kleinschaligheid' een bruikbaar uitgangspunt biedt voor zijn keuze om te gaan werken met wijkteams, pastorale bezoekers en kringen (27-09-2004).

Inhoudsopgave

Inleiding

- 1 Wat is het doel van ons gemeente-zijn?
 - 1.1 Verbondenheid met Christus
 - 1.2 Betrokkenheid bij Christus' volgelingen
 - 1.3 Werven voor Christus
 - 1.4 Betrokkenheid bij Christus' wereld
- 2 Wie zijn verantwoordelijk voor het werken aan dat doel?
 - 2.1 De gemeente
 - 2.2 De gemeenteleden zelf
 - 2.3 De ambtsdragers als voorgangers en stimulators
- 3 Kunnen gemeenteleden die verantwoordelijkheid aan?
 - 3.1 Alle gemeenteleden zijn geestelijk
 - 3.2 Alle gemeenteleden zijn ouderling, diaken, predikant, evangelist
- 4 Is er één organisatiemodel voor het werken aan het doel?
 - 4.1 Het Nieuwe Testament
 - 4.2 Onze kerkelijke papieren
 - 4.3 De voorlopige keuze van Groningen-Oost
- 5 Kleinschaligheid
 - 5.1 De waarde
 - 5.2 Moeiten
- 6 Wie is waarvoor verantwoordelijk? [Vervallen]
- 7 Wat zijn de taken van de predikanten en de kerkelijk werker? [Vervallen]
- 8 Werkenderwijs uitvinden met de hulp van Christus' Geest

=====

Inleiding

Vanaf het moment dat de massaliteit van de Oosterkerk in beeld kwam, is er gepleit voor kleinschaligheid. Nu de invoering daarvan gaande is, is het goed nog eens expliciet bij verschillende aspecten stil te staan om zo (de motivatie voor) de invoering nog eens extra te bevorderen.

Voorop moet staan dat kleinschaligheid geen doel is in zichzelf. Het is een middel om het doel van ons christen-zijn en ons gemeente-zijn te bevorderen. Maar daarbij is een heel wezenlijke vraag: wie is er allereerst verantwoordelijk voor dat dit doel nagestreefd wordt? En dan komen niet allereerst de kerkenraad en de ambtsdragers in beeld, maar vóór alles de gemeenteleden zelf. In dit verband wordt wel eens gesproken over de derde reformatie.

De eerste reformatie was die van Luther, Calvijn en hun tijdgenoten, begin 16e eeuw, toen aandacht werd gevraagd voor onze onverdiende vrijspraak door Christus. Daarbij werd gewerkt met korte aanduidingen als: sola fide (alleen door geloof), sola gratia (alleen uit genade), sola scriptura (alleen door de Schrift), solo Christo (alleen door Christus).

De tweede reformatie heet in Nederland de nadere reformatie en vond plaats in de 17e eeuw, toen benadrukt werd dat een zuivere leer hoort samen te gaan met een zuiver leven. Natuurlijk was dat thema ook tijdens de reformatie aan de orde geweest maar nu werd daar apart aandacht voor gevraagd.

Met de derde reformatie, begonnen in de tweede helft van de 20ste eeuw, wordt bedoeld dat aandacht wordt gevraagd voor de verantwoordelijkheid van het gemeentelid. Dat kan zich niet verschuilen achter de ambtsdragers, de kerkenraad, maar moet zelf z'n taak verstaan. Daarvoor hadden ook de reformatoren wel oog, maar tegenwoordig is het een afzonderlijk thema geworden. Ons werken aan kleinschaligheid staat duidelijk in het kader van deze derde reformatie. We willen het bevorderen dat de gemeenteleden zelf al meer hun verantwoordelijkheid nemen voor hun persoonlijke en gezamenlijke groei.

Laten we nu apart bij de verschillende aspecten stilstaan.

1 Wat is het doel van ons christen-zijn en ons gemeente-zijn?

Alle vormen binnen een gemeente moeten er dienstbaar aan zijn om het doel van ons christen-zijn en ons gemeente-zijn te bevorderen. Daar moeten we dan ook eerst uitgebreid bij stilstaan. Maar wat is nou precies het doel van christen- en gemeente-zijn? Hiervoor moeten we naar boven kijken, naar binnen, naar buiten (de bekende drie B's) en naar onze leefomgeving:

1.1 Verbondenheid met Christus

We beginnen ermee naar boven te kijken, want het eerste doel dat Christus nastreeft is dat in alle activiteiten van de gemeente als geheel en van de gemeenteleden persoonlijk de verbondenheid met Hem wordt bevorderd. Daar kan geen misverstand over bestaan: Christus dient centraal te staan in het leven van een christelijke gemeente en van haar leden. Hij is de weg naar God, Hij heeft ons voor een hoge prijs gekocht: zijn leven, dank zij Hem ontvangen we vergeving, zijn Geest vernieuwt ons, Hij geeft ons zicht op het eeuwige leven. Vandaar dat bijv. de apostelen in hun brieven zich constant op Hem richten. Willen we weten wie God is en willen we zijn liefde ervaren, dan moeten we door het geloof ons aan Christus vastklampen. Daar draait het om in de gemeente. Deze verbondenheid met Christus bepaalt dan ook de andere drie doelen.

- Joh.14:6 Jezus zeide tot hem: Ik ben de weg en de waarheid en het leven; niemand komt tot de Vader dan door Mij.
- 1Kor.1:30 Uit Hem (God) is het dat gij in Christus Jezus zijt, die ons van God is geworden: wijsheid, rechtvaardigheid, heiliging en verlossing,
- 1Kor.2:2 (Paulus:) Ik had niet besloten iets te weten onder u dan Jezus Christus en die gekruisigd.
- Gal.2:20a Met Christus ben ik gekruisigd, en toch leef ik, dat is, niet meer mijn ik maar Christus leeft in mij.
- 1Petr.1:18-19 (Gij moet weten) dat gij niet met vergankelijke dingen, zilver of goud, zijt vrijgekocht van uw ijdele wandel (...) 19 maar met het kostbare bloed van Christus (...)
- 1Joh.4:9 Hierin is de liefde Gods jegens ons geopenbaard dat God zijn eniggeboren Zoon gezonden heeft in de wereld, opdat wij zouden leven door Hem. 10 Hierin is de liefde, niet dat wij God liefgehad hebben maar dat Hij ons heeft liefgehad en zijn Zoon gezonden heeft als een verzoening voor onze zonden.

1.2 Betrokkenheid bij Christus' volgelingen

We kijken vervolgens naar binnen, want Christus wil dat wie met Hem verbonden zijn ook bij elkáár betrokken zijn. Het mag niet zo zijn dat een gelovige op zichzelf staat en van daaruit een band met Christus heeft. Christus wil juist dat zijn volgelingen een eenheid vormen. Daarom worden ze door de apostelen aangeduid als een volk, een gebouw.

We moeten daarom groeien in de liefde voor elkaar en dus ook in de inzet voor elkaar, zodat we in het onderlinge contact Christus' barmhartigheid ondervinden. In het bevestigingsformulier van de diakenen staat het heel treffend zo omschreven: 'In de gemeente van Christus mag niemand ongetroost leven onder de druk van ziekte, eenzaamheid of armoede.' De gemeente vormt in zekere zin een voorproef van de mensheid zoals die op de nieuwe aarde gaat worden.

- Hand.2:41-42,44 Zij dan, die zijn (Petrus') woord aanvaardden, lieten zich dopen en op die dag werden ongeveer drieduizend zielen toegevoegd. 42 En zij bleven volharden bij het onderwijs der apostelen en de gemeenschap, het breken van het brood en de gebeden. 44 En allen die tot het geloof gekomen en bijeenvergaderd waren, hadden alles gemeenschappelijk.
- Hand.4:32-35 En de menigte van hen die tot het geloof gekomen waren, was één van hart en ziel, en ook niet een zei dat iets van hetgeen hij bezat zijn persoonlijk eigendom was, doch zij hadden alles gemeenschappelijk. 33 En met grote kracht gaven de apostelen hun getuigenis van de opstanding des Heren Jezus, en er was grote genade over hen allen. 34 Want er was ook niet een behoeftig onder hen (...) 35 en aan een ieder werd uitgedeeld naar behoefte.
- Ef.2:21-22 In Hem (Christus) wast elk bouwwerk, goed ineenluitend, op tot een tempel, heilig in de Here, 22 in wie ook gij mede gebouwd wordt tot een woonstede Gods in de Geest.
- 1Petr.2:4-5a,9a En komt tot Hem, de levende steen, door de mensen wel verworpen maar bij God uitverkoren en kostbaar, 5a en laat u ook zelf als levende stenen gebruiken voor de bouw van een geestelijk huis. 9a (U bent.....) een heilige natie, een volk Gods ten eigendom.
- Rom.12:10a,13a Weest in broederliefde elkander genegen. 13a (Weest) bijdragend in de noden der heiligen.
- 1Joh.3:16-17 Hieraan hebben wij de liefde leren kennen dat Hij zijn leven voor ons heeft ingezet; ook wij behoren dan voor de broeders ons leven in te zetten. 17 Wie nu in de wereld een bestaan heeft en zijn broeder gebrek ziet lijden maar zijn binnenste voor hem toesluit, hoe blijft de liefde Gods in hem?

1.3 Werven voor Christus

We kijken ook naar buiten, want principieel kan het niet bestaan dat een gemeente in zichzelf gekeerd is, dat christenen alleen met elkaar van doen willen hebben. Christus is immers niet alleen het hoofd van zijn gemeente maar tegelijk koning van deze wereld. Hij is er dan ook op uit dat Hij zo breed mogelijk als koning erkend wordt. Daar komt bij dat Hij de enige weg is naar redding, maar dan gunnen we de band met Hem aan zoveel mogelijk mensen - dankbaar als we zijn voor onze eigen redding.

Tegen deze achtergrond is het vanzelfsprekend dat we als gemeente, als individuele christenen naar buiten gericht zijn: we willen het evangelie niet voor onszelf houden maar door onze opstelling en woorden uitdragen. Christus heeft daar zelf ook opdracht toe gegeven: Hij wil dat het aantal burgers van zijn koninkrijk compleet wordt, tot zijn eer en voor hun eigen welzijn.

Van meet af aan zijn christenen er dan ook op gespist geweest buitenstaanders om te vormen tot huisgenoten, zodat ze zich opgenomen weten in de gemeente en warmlopen voor het evangelie van het koninkrijk en zo voor de koning zelf, Christus.

-Openb.1:5 Jezus Christus, de getrouwe getuige, de eerstgeborene der doden en de overste van de koningen der aarde.

-Mat.28:18-19 Jezus zei: Mij is gegeven alle macht in de hemel en op de aarde. 19 Gaat dan heen, maakt al de volken tot mijn discipelen en doopt hen in de naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes en leert hen onderhouden al wat Ik u bevolen heb.

-1Petr.3:9 De Here talmt niet met de belofte, al zijn er die aan talmen denken, maar Hij is lankmoedig jegens u, daar Hij niet wil dat sommigen verloren gaan, doch dat allen tot bekering komen.

-1Kor.5:11,14-15 Daar wij dan weten hoezeer de Here te vrezen is, trachten wij de mensen te overtuigen. 14 Want de liefde van Christus dringt ons, 15 daar wij tot het inzicht gekomen zijn dat een voor allen gestorven is.

-1Petr.2:9b,12 U bent een volk Gode ten eigendom, om de grote daden te verkondigen van Hem die u uit de duisternis geroepen heeft tot zijn wonderbaar licht. 12 (Ik vermaan u) dat u een goede wandel leidt onder de heidenen, opdat zij, nader toeziende op datgene waarin zij u als boosdoeners belasteren, op grond van uw goede werken God mogen verheerlijken ten dage der bezoeking.

-1Petr.3:15 Heiligt de Christus in uw harten als Here, altijd bereid tot verantwoording aan al wie u reenschap vraagt van de hoop die in u is, doch met zachtaardigheid en vreze.

1.4 Betrokkenheid bij Christus' wereld

Bij het nastreven van de eerste drie doelen is het belangrijk om onze leefwereld niet uit het oog te verliezen. Strikt genomen staat dit doel niet op één lijn met de eerste drie. Dit vierde doel geeft aan hoe wij met de context moeten omgaan waarin wij de eerste drie doelen realiseren. Die drie doelen moeten we namelijk niet zo vergeestelijken dat we de verbinding met ons gewone leven verliezen, als zou dat onbelangrijk zijn. Integendeel, bij ons mens- en christen-zijn hoort juist dat we vervlochten zijn met onze leefomgeving, want die heeft alles met Christus te maken. Het is nu eenmaal Christus, het Woord, die deze wereld heeft geschapen, haar in stand houdt en werkt aan een nieuwe wereld. Niet voor niets wordt Christus aangeduid als de hoogste koning op aarde en bidden we om de komst van zijn koninkrijk, het nieuwe aardse paradijs.

Natuurlijk, de macht van het kwaad heeft ook deze wereld aangetast, maar desondanks blijven de Psalmen het geschapene bezingen. Het christelijk geloof (annex de verbondenheid met Christus, de betrokkenheid met Christus' volgelingen en het werven voor Christus) mag dan ook nooit versmald worden tot een zaak van onze 'ziel'.

Wie verbonden is met Christus wil dan ook betrokken zijn bij het goede dat God door Christus ons op deze aarde geeft, kort samengevat: de relatie met onszelf (fysiek en psychisch), de relatie met onze naaste (familie, vrienden, burens, collega's), de relatie met de natuur (dingen, planten, dieren) en de relatie met de cultuur (techniek, wetenschap, muziek, beeldende kunst, sport en spel, politiek enz.). In de gemeente, onder christenen hoort een klimaat te bestaan waarin deze betrokkenheid bij Christus' wereld gestimuleerd wordt. De apostel Paulus waarschuwt ervoor (in eigen woorden) dat we niet van de aarde moeten vervreemden. Ook spoort hij ons aan in de voorbede breder te kijken dan de gemeente, wat toch betekent dat we als gemeente en individueel met open ogen, een warm hart en opgestroopte mouwen in de samenleving moeten staan.

-Jh.1:3 Alle dingen zijn door het Woord geworden en zonder dit is geen ding geworden dat geworden is.

-Ef.1:9-10,21-22 (God heeft zich in Christus) voorgenomen, 10 om, ter voorbereiding van de volheid der tijden, al wat in de hemelen en op de aarde is onder een hoofd, dat is Christus, samen te vatten. 22 (God) heeft alles onder zijn voeten gesteld en Hem als hoofd boven al wat is, gegeven aan de gemeente, 23 die zijn lichaam is, vervuld met Hem, die alles in allen volmaakt.

-Kol.1:16-17 In Hem (Christus) zijn alle dingen geschapen, die in de hemelen en die op de aarde zijn, de zichtbare en de onzichtbare, hetzij tronen, hetzij heerschappijen, hetzij overheden, hetzij machten; alle dingen zijn door Hem en tot Hem geschapen; 17 en Hij is voor alles en alle dingen hebben hun bestaan in Hem.

-Hebr.1:3a Deze (Jezus), de afstraling van zijn (Gods) heerlijkheid en de afdruk van zijn wezen, die alle dingen draagt door het woord zijner kracht.

-Openb.1:5 Jezus Christus, de getrouwe getuige (...) de overste van de koningen der aarde.

-1Tim.4:3-5 (Paulus heeft het hier over 'dwaalgeesten' die) het huwelijk verbieden en het genot van spijzen, welke God toch geschapen heeft om met dankzegging te worden gebruikt door de gelovigen, die tot erkenning der waarheid gekomen zijn. 4 Want alles wat God geschapen heeft, is goed en niets daarvan is verwerpelijk, als het met dankzegging aanvaard wordt: 5 want het wordt geheiligd door het woord Gods en door gebed.

-1Tim.2:1-2a Ik vermaan u dan allereerst smekingen, gebeden, voorbeden en dankzeggingen te doen voor alle mensen, 2 voor koningen en alle hooggeplaatsten.

2 Wie zijn verantwoordelijk voor het werken aan dat doel?

2.1 De gemeente

De vier doelen zijn heel opzettelijk niet alleen aangeduid als doelen van ons christen-zijn maar ook van ons gemeénte-zijn. Hiermee spreken wij als onze overtuiging uit dat Christus wil dat deze doelen via zijn gemeénte, dus door ons sámen worden gerealiseerd. Daarbij schakelt Hij iedereen in met zijn/haar gaven en verdere mogelijkheden. Natuurlijk, geloven is ook een heel individuele activiteit, maar het is geen individualistische of solistische zaak: al gelovend ben je feitelijk verbonden met de ander maar heb je ook de taak die verbondenheid daadwerkelijk te beleven. Van oudsher wordt daarvoor in de kerk de term 'de gemeenschap der heiligen' gebruikt: die gemeenschap van christenen is bij voorbaat een feit doordat we onze verbondenheid met Christus delen, maar we moeten het onderlinge van die verbondenheid met Christus ook praktiséren.

-Heid.Catechismus, Zondag 21: Wat verstaat u onder de gemeenschap der heiligen?

Ten eerste dat de gelovigen allen samen en ieder persoonlijk als leden gemeenschap hebben met de Here Christus en deel hebben aan al zijn schatten en gaven. Ten tweede dat ieder verplicht is zijn gaven tot nut en heil van de andere leden gewillig en met vreugde te gebruiken.

Paulus noemt de gemeente daarom een lichaam. Door dit beeld maakt hij duidelijk dat niemand kan zeggen dat hij de ander kan missen. Zonder onderlinge afstemming en samenwerking kunnen lichaamsdelen niet (goed) functioneren en komt ook het lichaam als geheel niet tot z'n recht. We zijn op elkaar aangewezen en hebben daarmee de opdracht elkaar van dienst te zijn.

Met een ander beeld gezegd: als je bij de koning, bij Christus, en zijn koninkrijk wil horen, wil je ook meedraaien in zijn gemeente. Die is immers een voorpost van het koninkrijk, waar de burgers de nodige vorming ontvangen om door hun christen-zijn in zekere zin tekens van het koninkrijk zichtbaar te maken in de wereld. Koninkrijk en kerk hebben alles met elkaar te maken. Het meedoen binnen de gemeente is daarom geen zaak van vrije keuze. Kies je voor Christus, dan hóór je gewoon bij de gemeente betrokken te zijn - natuurlijk binnen je mogelijkheden.

Nu is het een feit dat we tegenwoordig gauw allergisch reageren op wat hoort of moet. En inderdaad kan gehoorzamen aan een opdracht gauw iets koude, iets opgedrongens krijgen. Daarom is het belangrijk dat we op de juiste manier naar elkaar kijken. Het beeld van het lichaam maakt al duidelijk: wat je ook van elkaar vindt, je hebt elkaar gewoon nodig, en dat kan al stimuleren elkaar positief te bezien.

Daar komt nog bij: één keer wordt de kerk als lichaam van Christus kortweg 'Christus' genoemd; daarmee wordt alle vrijblijvendheid in de gemeente onmogelijk: de ander is niet los verkrijgbaar; in de ander heb je met Christus te maken. Christus heeft dat ook zelf expliciet gezegd: wat we voor een broeder doen, is voor Hem gedaan. Maar hebben we het over Christus, dan komt altijd Gods liefde in beeld, en dat heeft weer gevolgen voor de manier waarop we naar geloofsgenoten kijken: nu we allemaal delen in Gods liefde door Christus, kan het niet anders of wij willen ons in liefde aan elkaar geven. En dan is de opdracht om met elkáár aan de doelen van het christen-zijn en gemeente-zijn te werken, geen taak meer die we zuchtend doen maar met graagte.

-1Kor.12:12,15-21,27 Gelijk het lichaam één is en vele leden heeft, en al de leden van het lichaam, hoe vele ook, een lichaam vormen, zo ook Christus. 15 Indien de voet zeggen zou: omdat ik niet de hand ben, behoort ik niet tot het lichaam, behoort hij daarom niet tot het lichaam? (...) 17 Als het lichaam geheel en al oog was, waar bleef het gehoor? Als het geheel en al gehoor was, waar bleef de reuk? 18 Nu heeft God echter de leden, elk in het bijzonder, hun plaats in het lichaam aangewezen, zoals Hij heeft gewild. (...) 21 En het oog kan niet zeggen tot de hand: ik heb u niet nodig, of ook het hoofd tot de voeten: ik heb u niet nodig. 27 Gij nu zijt het lichaam van Christus en ieder voor zijn deel leden.

-Ef.4:15-16 Dan groeien wij, ons aan de waarheid houdende, in liefde in elk opzicht naar Hem toe, die het hoofd is, Christus. En aan Hem ontleent het gehele lichaam - als een welsluitend geheel en bijeengehouden door de dienst van al zijn geledingen naar de kracht, die elk lid op zijn wijze oefent - deze groei van het lichaam, om zichzelf op te bouwen in de liefde.

-Kol.1:13-14,17b-18a Hij heeft ons verlost uit de macht der duisternis en overgebracht in het Koninkrijk van de Zoon zijner liefde, 14 in wie wij de verlossing hebben, de vergeving der zonden. 17b Alle dingen hebben hun bestaan in Hem; 18a en Hij is het hoofd van het lichaam, de gemeente.

-Mat.25:40 (Christus:) Voorwaar, Ik zeg u, in zoverre gij dit (inzet voor hongerigen, zieken, vreemdelingen, gevangenen) aan een van deze mijn minste broeders hebt gedaan, hebt gij het Mij gedaan.

-1Joh.4:11-12 Geliefden, indien God ons zo heeft liefgehad, behoren ook wij elkander lief te hebben. 12 Niemand heeft ooit God aanschouwd; indien wij elkander liefhebben, blijft God in ons en zijn liefde is in ons volmaakt geworden.

2.2 De gemeenteleden zelf

Als we zeggen dat de gemeente verantwoordelijk is voor het nastreven van de vier doelen van ons christen- en gemeente-zijn, wat bedoelen we daar dan mee? 'De gemeente' klinkt wel erg collectief. Daarom is het belangrijk dit nader in te vullen en dan komen we uit bij de individuele gemeenteleden. Uit de manier waarop de apostel Paulus in 1 Kor.12 spreekt over de leden van het lichaam, maakt het al duidelijk dat we vooral in hun richting moeten kijken.

Intussen betekent dit wel een zekere omslag. Vroeger heeft toch sterk het gevoel geleefd dat de kerkeraad verantwoordelijk is voor ons christen-zijn en ons gemeente-zijn. Natuurlijk, al meer dan een eeuw zoeken gewone gemeenteleden elkaar op via bijbelstudie-verenigingen; ook zijn gemeenteleden altijd betrokken bij het goedkeuren van de bevestiging van ambtsdragers en van huwelijken. Maar voor de rest zat het in het bloed van kerkmensen dat de ambtsdragers 'het' in de gemeente allemaal moeten doen; niet-ambtsdragers konden voor een groot deel passief blijven. En nog altijd leeft dat gevoel. Zo kun je soms horen: 'Waarom doen 'ze' daar nou niks aan?' - alsof de betrokkene met de armen over elkaar kan blijven zitten. Of er wordt geklaagd: 'Van de kerk heb ik niks gehoord' - waarmee dan bedoeld wordt op de predikant/ouderling en voorbijgegaan wordt aan belangstellende 'gewone' gemeenteleden. Dit strookt absoluut niet met de doorgaande lijn van het Nieuwe Testament. Daar komen niet allereerst de ambtsdragers in beeld maar de gemeenteleden zelf. Zo zijn de brieven van de apostelen aan de kerkleden gericht, niet aan de kerkenraad. Ook komt het woordje 'elkaar' talloze malen voor in de aansporingen die de apostelen tot de gemeente richten. In de lijn hiervan hebben de reformatoren gepleit voor 'het ambt aller gelovigen', terwijl de Catechismus hen aanduidt als profeet, priester en koning.

-Rom.12:10 Weest in broederliefde elkander genegen, in eerbetoon elkander ten voorbeeld,

-Rom.13:8a Zijt niemand iets schuldig dan elkander lief te hebben.

-Rom.15:7 Aanvaardt elkander, zoals ook Christus ons aanvaard heeft tot heerlijkheid Gods.

-Ef.4:25,32 Legt daarom de leugen af en spreekt waarheid, ieder met zijn naaste, omdat wij leden zijn van elkander. 32 Weest jegens elkander vriendelijk, barmhartig, elkander vergevend.

-Ef.5:21 21 Weest elkander onderdanig in de vreze van Christus.

-Kol.3:9a13,16a Liegt niet meer tegen elkander 13 Verdraagt elkander en vergeeft elkander, indien de een tegen de ander een grief heeft; gelijk ook de Here u vergeven heeft, doet ook gij evenzo. 16a Het woord van Christus wone rijkelijk in u, zodat gij in alle wijsheid elkander leert en terechtwijst.

-1Petr.1:9 Gij echter zijt een uitverkoren geslacht, een koninklijk priesterschap, een heilige natie, een volk Gods ten eigendom, om de grote daden te verkondigen van Hem, die u uit de duisternis geroepen heeft tot zijn wonderbaar licht.

-Heid.Catechismus, Zondag 12, no.32: Waarom wordt u een christen genoemd?

Omdat ik door het geloof een lid van Christus ben en zo deel heb aan zijn zalving, om:

als profeet zijn naam te belijden,

als priester mijzelf als een levend dankoffer aan Hem te offeren,

en als koning in dit leven met een vrij en goed geweten tegen de zonde en de duivel te strijden en na dit leven in eeuwigheid met Hem over alle schepselen te regeren.

Om dit alles hebben we het niet alleen over pastorale ouderlingen, diaconale diakenen en missionaire predikanten of evangelisten, maar hebben we het ook over:

- Een pastorale gemeente: daarmee wordt een gemeente bedoeld waarvan de leden door hun onderlinge pastorale zorg elkaar helpen om te groeien in hun verbondenheid met Christus.

- Een diaconale gemeente: daarmee wordt een gemeente bedoeld waarvan de leden door hun onderlinge diaconale dienst elkaar helpen om meer de barmhartigheid van Christus te ervaren.

- Een missionaire gemeente: daarmee bedoelen we een gemeente waarvan de leden door hun missionaire opstelling elkaar helpen om samen al meer wervend bezig te zijn voor Christus.

- En in dit alles willen we een eigentijdse gemeente zijn, waarvan de leden door hun onderlinge vorming elkaar helpen midden in de moderne samenleving te staan en ook verder meer betrokken te zijn bij Christus' wereld.

Met alle middelen willen we het bevorderen dat Groningen-Oost groeit in deze vier gemeente-vormen.

2.3 De ambtsdragers als voorgangers en stimulators

Hoeveel nadruk in het Nieuwe Testament ook gelegd wordt op de verantwoordelijkheid van de gemeenteleden, tegelijk is het duidelijk Gods wil dat een gemeente geleid wordt door ambtsdragers. Daarbij denken wij aan predikanten en ouderlingen, maar bij allerlei zaken worden ook de diakenen betrokken. Die ambtsdragers hebben twee hoofd-opdrachten:

- Zij moeten de gemeenteleden voorgaan door hen te onderrichten, te bemoedigen, te waarschuwen, terecht te wijzen en in allerlei opzicht te dienen. Bij dit dienend voorgaan rekenen wij tegenwoordig ook activiteiten als het ontwikkelen van visie, het bepalen van de koers, het stellen van prioriteiten, het kiezen voor bepaalde vormen e.d. De keerzijde van deze opdracht tot dienend voorgaan is de opdracht voor de gemeenteleden zich te laten leiden en zelfs te gehoorzamen.

- Zij moeten de gemeenteleden stimuleren om zelf hun verantwoordelijkheid voor elkáár te nemen en dus om elkaar in allerlei opzicht van dienst te zijn. In ouderwets-theologische taal: het bijzondere ambt moet eraan meehelpen dat het algemene ambt tot ontplooiing komt.

Om dit laatste wordt de taak van ambtsdragers wel eens omschreven als: ze moeten zichzelf overbodig maken. Dat is voor een deel overdreven en niet helemaal juist: elke gemeente heeft leiding nodig. Maar in die uitdrukking wordt wel op een sprekende manier gewezen op de stimulerende taak van ambtsdragers.

-Hand.20:28-31a Ziet dan toe op uzelf en op de gehele kudde, waarover de Heilige Geest u tot opziensers gesteld heeft, om de gemeente Gods te weiden die Hij Zich door het bloed van zijn Eigene verworven heeft. 29 Zelf weet ik dat na mijn heengaan grimmige wolven bij u zullen binnenkomen die de kudde niet zullen sparen; 30 en uit uw eigen midden zullen mannen opstaan die verkeerde dingen spreken om de discipelen achter zich aan te trekken. 31 Waakt dan.

-Ef.4:11-13 Christus heeft zowel apostelen als profeten gegeven, zowel evangelisten als herders en leraars, 12 om de heiligen toe te rusten: tot dienstbetoon, tot opbouw van het lichaam van Christus. 13a totdat wij allen de eenheid des geloofs en der volle kennis van de Zoon Gods bereikt hebben.

-1Tess.5:12-13a Wij verzoeken u, broeders, hen die onder u zich moeite getroosten, die u leiden in de Here en u terechtwijzen, te erkennen, 13a en hen zeer hoog te schatten in liefde, om hun werk.

-1Tim.3:1-2,8 Dit is een betrouwbaar woord: indien iemand staat naar het opziensersambt, dan begeert hij een voortreffelijke taak. 2 Een opziener dan moet zijn onbesproken, de man van één vrouw, nuchter, bezadigd, beschaafd, gastvrij, bekwaam om te onderwijzen. 8 Evenzo moeten de diakenen waardig zijn, niet met twee tongen sprekende, niet verzot op veel wijn, niet op winstbejag uit.

-1Tim.5:17-18 De oudsten, die goede leiding geven, komt dubbel eerbewijs toe, vooral hun die zich belasten met prediking en onderricht. 18 Immers, de Schrift zegt: Gij zult een dorsende os niet muilbanden, en: De arbeider is zijn loon waard.

-Hebr.13:17 Gehoorzaamt uw voorgangers en onderwerpt u aan hen, want zij zijn het die waken over uw zielen, daar zij rekenschap zullen moeten afleggen. Laten zij het met vreugde kunnen doen en niet al zuchtende, want dat zou u geen nut doen.

-1Petr.5:1-3 De oudsten onder u vermaan ik dan als medeoudste en getuige van het lijden van Christus, die ook een deelgenoot ben van de heerlijkheid welke zal geopenbaard worden: 2 hoedt de kudde Gods die bij u is, niet gedwongen maar uit vrije beweging, naar de wil van God, niet uit schandelijke winzucht maar uit bereidwilligheid, 3 niet als heerschappij voerend over hetgeen u ten deel gevallen is maar als voorbeelden der kudde.

3 Kunnen gemeenteleden die verantwoordelijkheid aan?

In de nieuwtestamentische gegevens, vermeld in 2.2, wordt een sterk appel gedaan op de verantwoordelijkheid van de gemeenteleden. Alleen, kunnen zij die verantwoordelijkheid wel dragen?

3.1 Alle gemeenteleden zijn geestelijken

Zeker in de Middeleeuwen werd heel kritisch naar de gemeenteleden gekeken: zij waren maar domme leken, terwijl de ambtsdragers terzakekundige geestelijken waren. Die tweedeling was wel begrijpelijk, want er gaapte vaak een groot gat in ontwikkeling tussen ambtsdragers en overige kerkleden. De ambtsdragers konden lezen en hadden ook verder doorgeleerd, terwijl de niet-ambtsdragers vaak niet konden lezen en ook verder weinig ontwikkeld waren. Toch is zo'n tweedeling principieel onjuist. Niet voor niets haalt Petrus in z'n toespraak op de pinksterdag aan dat Christus' Geest werkzaam geworden is in alle gelovigen zonder onderscheid in sekse, maatschappelijke positie of wat ook. Ook de apostel Johannes benadrukt dat we allemaal door de Geest beziel zijn en terzakekundig zijn wat de waarheid, wat Christus betreft. Vandaar dat Lukas over de gelovigen in Berea kan vertellen dat ze zich enerzijds heel royaal openstelden voor Paulus' boodschap, terwijl ze anderzijds wel het Oude Testament opsloegen om Paulus te controleren.

Kortom, door Christus' Geest zijn alle gemeenteleden mondige mensen, die dan ook in staat zijn onderrichtend, terechtwijzend en bemoedigend met elkaar om te gaan.

-Hand.2:16-18 Dit is het waarvan gesproken is door de profeet Joel: 17 En het zal zijn in de laatste dagen, zegt God, dat Ik zal uitstorten van mijn Geest op alle vlees; en uw zonen en uw dochters zullen profeteren, en uw jongelingen zullen gezichten zien, en uw ouderen zullen dromen dromen:

18 ja, zelfs op mijn dienstknechten en mijn dienstmaagden zal Ik in die dagen van mijn Geest uitstorten en zij zullen profeteren.

-Rom.15:14 Ik heb echter, mijn broeders, zelf al de overtuiging van u dat gij zelf reeds vol van goedheid zijt, vervuld met al de kennis, in staat ook elkander terecht te wijzen.

-1Joh.2:20-21,27 Gij echter hebt een zalving (nml.: met de Geest) van de Heilige (nml.: Christus) en gij weet dat allen. 21 Ik heb u niet geschreven omdat gij de waarheid niet weet, maar omdat gij haar weet en omdat geen leugen uit de waarheid is. 27 En wat u betreft, de zalving die gij van Hem ontvangen hebt, blijft op u, en gij hebt niet van node dat iemand u lere (nml.: in de zin van: u iets wijs maakt); maar, gelijk zijn zalving u leert over alle dingen en waarachtig is en geen leugen, blijft in Hem, gelijk zij u geleerd heeft.

-Hand.17:10-11 In Berea aangekomen gingen Paulus en Silas naar de synagoge der Joden; 11 en dezen onderscheidden zich gunstig van die te Tessalonica, daar zij het woord met alle bereidwilligheid aannamen en dagelijks de Schriften nagingen of deze dingen zo waren.

3.2 Alle gemeenteleden zijn ouderling, diaken, predikant en evangelist

De gegevens uit 2.2 zou je binnen onze kerkelijke kaders zo kunnen formuleren:

- Alle gemeenteleden zijn ouderling. Het is waar, ouderlingen zijn er speciaal voor aangesteld om op de gemeenteleden toe te zien, hen te bemoedigen en terecht te wijzen, maar die taak ligt ook op de schouders van de gemeenteleden zelf.
- Alle gemeenteleden zijn diaken. Natuurlijk, diakenen zijn er speciaal voor aangesteld om gemeenteleden van dienst te zijn, maar die leden hebben eveneens de taak dienend bezig te zijn.
- Alle gemeenteleden zijn predikant. Weliswaar zijn predikanten er speciaal voor aangesteld om het Woord op het dagelijkse leven toe te passen, maar ook de gemeenteleden zelf moeten in de weer zijn om te begrijpen wat Gods wil is.
- Alle gemeenteleden zijn evangelist. Uiteraard, de evangelist en de evangelisatiecommissie zijn er speciaal voor aangesteld missionair bezig te zijn, maar de gemeenteleden moeten evengoed altijd bereid zijn tot verantwoording.

Het gemeenschappelijke in de verantwoordelijkheid van ambtsdragers en andere gemeenteleden komt het mooiste naar voren in 1 Tess.5, waar in één adem dezelfde taken aan de ambtsdragers en aan de gemeenteleden worden toegekend.

-1Tess.5:11-12,14 Vermaant daarom elkander en bouwt elkander op, gelijk gij dit ook doet. 12 Wij zoeken u, broeders, hen die onder u zich moeite getroosten, die u leiden in de Here en u rechtwijzen (dus: de ambtsdragers), te erkennen. 14 Wij vermanen u, broeders, wijst de ongeregelden terecht, beurt de kleinmoedigen op, komt op voor de zwakken, hebt geduld met allen.

4 Is er één organisatie-model voor het werken aan het doel?

4.1 Het Nieuwe Testament

Vaak is gedacht dat de christelijke gemeente haar organisatie-model moet aflezen uit het Nieuwe Testament, omdat daarin het normatieve model staat. Bij nader inzien blijkt dat het onmogelijk is uit het Nieuwe Testament één duidelijk model af te leiden.

Dat heeft allereerst te maken met het feit dat er toen ambten voorkwamen die tijdelijk van aard waren, met name het apostolisch ambt. De apostelen fungeerden toen en fungeren nog altijd als het fundament van de kerk, en dat kan maar eenmaal gelegd worden.

-Ef.2:19-20 U bent medeburgers der heiligen en huisgenoten Gods, 20 gebouwd op het fundament van de apostelen en profeten, terwijl Christus Jezus zelf de hoeksteen is.

Bovendien krijgen de leidende ambtsdragers verschillende benamingen mee, zonder dat duidelijk wordt of daarmee telkens dezelfde soort ambtsdragers bedoeld wordt: oudsten, opzieners, herders en leraars, voorgangers. En de diakenen worden genoemd zonder dat ook maar iets over hun bezigheden gezegd wordt; alleen hun benaming 'dienaars' maakt duidelijk dat ze kennelijk vooral dienend bezig waren, maar waarin?

Uit deze stand van zaken zijn twee conclusies te trekken:

- Het wordt kennelijk aan de mondigheid van de gemeente overgelaten hoe die haar organisatie ook qua ambtsdragers inricht.
- Bij de organisatorische inrichting van de gemeente moet er wel voor gezorgd worden dat bepaalde ambtelijke taken vervuld worden: voorgaan in en stimuleren tot onderricht, rechtwijzing, bemoediging, dienst.

4.2 Onze kerkelijke papieren

Lezen we onze belijdenisgeschriften, bevestigingsformulieren en kerkorde, dan kan duidelijk zijn dat daarin een keuze gemaakt is voor een bepaald model. Dat model is kennelijk afkomstig uit een tijd waarin de verantwoordelijkheid van de gemeenteleden en de taak om voor Christus te werven veel minder benadrukt werden dan wij nu graag doen. Het meest hinderlijk is dat in het nieuwe bevestigingsformulier van de ouderlingen: daarin ontbreekt compleet de pastorale gemeente en wordt de kerk als een top-down-organisatie getekend, terwijl het bevestigingsformulier van de diakenen heel treffend en terecht begint met de diaconale gemeente.

Betekent dit dat wij bij het heroverwegen van onze organisatie aan handen en voeten gebonden zijn en pas in de weer kunnen als onze kerkelijke papieren op allerlei punten herschreven zijn? Dat zou geen begaanbare route zijn, alleen al omdat een herziening vele jaren kost.

We denken dat een andere route mogelijk is. Het is waar, er zijn uitleggers die beweren: 'Als de kerkorde iets niet kent (een moderamen met bevoegdheden, een specialistische ouderling als de scriba, een vrouwelijke notulist e.d.), mag dat niet bestaan.' Wij delen deze uitleg niet maar willen het juist omgekeerd zeggen: waar onze kerkelijke papieren open plekken bieden - en die zijn er vele omdat alleen de hoofdlijnen zijn ingetekend - hebben wij de vrijheid die open plekken creatief in te vullen. Natuurlijk moeten we recht doen aan de hoofdlijnen zoals die in onze kerkelijke papieren staan, maar voor de rest mogen we taken en bevoegdheden delegeren en herschikken.

4.3 De voorlopige keuze van Groningen-Oost

Al jaren zijn we in Groningen-Oost langs twee lijnen bezig onze organisatie meer bij de tijd te brengen:

- Om de doordeweekse nadelen van de massaliteit op te vangen en om de verantwoordelijkheid voor de gemeente meer te leggen bij de gemeenteleden zelf willen we door de instelling van kringen kleinschalig gaan werken.

- Om de overbeladen ambtsdragers in de gelegenheid te stellen terug te keren naar hun kernactiviteit (leiding geven aan de pastorale, diaconale, missionaire en eigentijdse gemeente, zie 2.2-2.3) en om gemeenteleden nog meer in te schakelen in het bestuurlijke werk, zijn we gaan werken met een scala aan commissies en projectgroepen.

Dit alles betekent wel een hele omslag in de verdeling van de taken. Van een domineeskerk of ambtsdragerskerk worden we een gemeenteleden-kerk. Dat betekent dat het verwachtingspatroon richting de ambtsdragers volledig moet veranderen. Dit vraagt om een constante communicatie met de gemeente.

De komende jaren zal moeten blijken in hoeverre we in onze reorganisatie juiste keuzes hebben gemaakt en in welke opzichten bijstelling gewenst of noodzakelijk is.

Hoe dit ook zij, op dit moment (27-09-2004) kan het volgende concept-organogram getekend worden (NB: hier weggelaten).

5 Kleinschaligheid

In het bovenstaande is de noodzaak benadrukt om met elkáár te werken aan het doel van ons christen-zijn en ons gemeente-zijn. Dat wil niet zeggen dat van iedereen hetzelfde verwacht wordt. De leden hebben nu eenmaal verschillende gaven, mogelijkheden en karakters. Ook is niet elke activiteit even verplichtend. Om dit alles kun je het meedoen met een knutselmorgen in de kerk, hoe dienstbaar die ook kan zijn aan (sommige van) de genoemde vier doelen, iets voor de liefhebbers noemen. Daartegenover rekenen wij het deelnemen aan de kerkdiensten tot onze kernactiviteiten.

5.1 De waarde

Intussen zijn wij ervan overtuigd dat in een massale stadsgemeente als de onze kleinschaligheid, dus het werken in kringen, een belangrijk, zo niet onmisbaar instrument is. Juist in een kring kun je elkaar heel persoonlijk stimuleren de verbondenheid met Christus niet te laten verslappen maar te intensiveren. Uitgerekend door de kring kun je de kwetsbare ander van dienst zijn en zo de barmhartigheid van Christus laten ervaren. Ook kan de kring met z'n verschillende deelnemers helpen betrokken te blijven bij wat er speelt in onze leefwereld. Ten slotte kan vooral de kring voor buitenstaanders fungeren als het voorportaal van de gemeente.

Daárom zien wij het meedoen aan dit project niet als een vrijblijvende zaak maar oefenen we op iedereen sterke aandrang uit gewoon mee te doen.

Nu zou je kunnen zeggen: het leeft toch voldoende in de gemeente dat we elkaar nodig hebben? En vele gemeenteleden hebben toch al een netwerk, een alternatieve kring, om zich heen opgebouwd: met de één onderhouden ze een gezellig visite-contact, met de ander gaan ze naar de bijbelkring, met een derde doen ze aan sport enz. Toch maakt dit bestaan van netwerken het project kleinschaligheid niet overbodig. Om verschillende redenen niet:

Allereerst kun je vragen naar de kwaliteit van ieders netwerk. Hoe veel mensen komen op een gegeven moment niet met schrik tot de ontdekking dat ze eigenlijk alleen maar visite-contacten hebben: waardevol, maar geen hulp bij het groeien in hun verbondenheid met Christus, geen stimulans voor hun betrokkenheid bij mede-christenen en voor hun dagelijks leven als christen en ook niet wervend naar niet-christenen.

Daarnaast zijn er nog al wat mensen die binnen de gemeente nauwelijks of niet over een netwerk beschikken, soms mee door het grote verloop binnen de gemeente. Vaak heeft dat als gevolg dat ze al meer naar en tenslotte zelfs over de rand van de gemeente verdwijnen.

Bovendien hebben de kerkdiensten in de Oosterkerk door het grote aantal kerkgangers en het onoverzichtelijke van het gebouw niet meer de functie die de kerkdiensten in de Kandelaarkerk en Mirtekerk gedeeltelijk nog wel hadden: een ontmoetingspunt waar we elkaar opmerken en eventueel ook missen.

Maar ook afgedacht van de praktische argumenten die hier aangevoerd kunnen worden, het principiële uitgangspunt blijft beslissend. Het gaat niet allereerst om onze behoefte: nu we allemaal gedragen worden door Gods liefde door Christus, zijn we aan elkaar gegeven. Daarom achten wij kleinschaligheid voor niemand overbodig. Vanwege de mogelijkheden van het werken in kringen is kleinschaligheid juist een bruikbaar en in onze tijd wellicht zelfs noodzakelijk middel voor het nastreven van de in 1 vermelde doelen. Om deze reden kiest de kerkenraad ervoor dat, naast deelname aan de wekelijkse kerkdiensten, ook deelname aan een kring bij de kernactiviteiten van de gemeente hoort.

5.2 Moeiten

Het moet altijd duidelijk blijven dat onze keus voor het werken met kringen een pragmatische keus is. Elke tijd vraagt om z'n eigen vormen. Tegelijk denken we dat in het Groningen-Oost van nu deze vorm van kleinschaligheid dienstig is bij het nastreven van de vier doelen.

Tegelijk realiseren we ons dat gemeenteleden er ambivalent tegenover staan, en geen wonder:

- Enerzijds sluit onze keus voor deze vorm van kleinschaligheid aan bij de behoefte die mensen hebben aan een veilige, warme kring om zich heen, waar ze gezien en gekend worden en waar ze zichzelf kwijt kunnen. Dat verklaart ook de aantrekkingskracht van de alpha-cursus, waarbij het onderlinge contact een wezenlijk onderdeel is naast de gezamenlijke bezinning.

- Anderzijds staat onze keus voor deze vorm van kleinschaligheid haaks op de individualistische tijd-geest. Het zit immers in de lucht dat we ons vaak vrijblijvend opstellen tegenover de ander en zelf willen bepalen met wie we omgaan; dat kan meebrengen dat de keus voor kleinschaligheid als iets bedreigends wordt ervaren.

Daarom is het belangrijk dat we vóór alles de blik richten op wat we met het werken in kringen beogen: het individueel en samen groeien naar Christus in de verschillende verbanden waarin we leven. Daarbij is het noodzakelijk te vragen om de Geest van Christus, zodat die ons ermee helpt dat we mogelijke weerstanden overwinnen en al meer recht doen aan de vier doelen van ons christen- en gemeente-zijn.

6 Wie is waarvoor en hoe verantwoordelijk?

Ook al geven de gegevens van het Nieuwe Testament ons veel armslag om te komen tot een delegatie en herschikking van taken en bevoegdheden, die verandering moet wel ordelijk gebeuren, zodat we allemaal weten waaraan we toe zijn. Laten we de verschillende 'instanties' eens bij langs gaan en bij elk daarvan in telegramstijl aandachtspunten noteren:

.....

[weggelaten, want niet meer relevant gezien het latere beleidsstuk uit 2010: 'Op weg met onderling pastoraat']

7 Wat zijn de taken van de predikanten?

.....

[weggelaten, ook weer gezien het latere beleidsstuk uit 2010: 'Op weg met onderling pastoraat']

8 Werkenderwijs uitvinden met de hulp van Christus' Geest

Voordat we ook nog maar één stap gezet hebben op het pad van de kleinschaligheid met haar herschikking en delegatie van taken, kan het duidelijk zijn dat we op allerlei hobbels gaan stuiten:

- Gaat de kring inderdaad zo werken als wij dat beogen?
- Werkt het positief als de predikanten en de past.werker de nieuwe stijl gaan toepassen?
- Is een groep van gespecialiseerde past. bezoekers nodig waaruit de wijkteams kunnen putten?
- Is het werkbaar dat de kerkenraad zich in z'n taakuitvoering gaat beperken tot hoofdlijnen?

En noem maar op. Toch moeten we niet van tevoren proberen op papier die hobbels weg te strijken. We zullen alles werkenderwijs moeten uitvinden. En het mooie is dat we daarin niet alleen staan. Wezenlijk voor ons project is dat we ons realiseren dat Christus het hoofd is van zijn gemeente en dat Hij met zijn Geest werkzaam wil zijn. Laten we telkens op Hem en zijn Geest een beroep doen, of Hij ons ermee wil helpen opbouwend bezig te zijn voor het welzijn van de gemeente als geheel en van de gemeenteleden afzonderlijk.